

РЕФОРМАТОРСЬКИЙ РУХ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СУЧАСНУ ОСВІТУ

Статтю присвячено розгляду впливу реформаторської педагогіки на розвиток сучасної освіти, використанню педагогічних ідей Адольфа Райхвайна.

Ключові слова: реформаторська педагогіка, трудове навчання, індивідуальний підхід, інноваційні ідеї.

На сучасному етапі розвитку суспільства в Україні спостерігається потреба в переході до якісно нового рівня педагогічної праці. Національна доктрина розвитку України у XXI ст., Концепція педагогічної освіти та Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI ст.) є нормативно-правовою базою, що зумовлює підвищення ефективності навчально-виховного процесу з урахуванням передового досвіду світової педагогічної науки. Такі завдання передбачають процес уведення в науковий обіг прогресивного досвіду зарубіжних і вітчизняних педагогів та вчених. Тому перед історико-педагогічними дослідженнями стоїть завдання відродження наукової спадщини педагогів минулого, а також переосмислення їх ролі та внеску з позицій сучасної педагогічної науки для більш повного, глибокого розуміння освітньо-виховних проблем сучасності.

Мета статті – дати цілісну характеристику альтернативних підходів до виховання та освіти в країнах Західної Європи кінця XIX – початку XX ст., виявити їх вплив на сучасний педагогічний пошук та обґрунтування педагогічних поглядів і виховання німецького педагога А. Райхвайна.

Наприкінці XIX ст. у провідних західноєвропейських країнах, зокрема в Німеччині, гостро виявилася невідповідність традиційної педагогіки новим суспільно-економічним умовам. Традиційна школа, яка по суті була школою учня, орієнтувалася на виховання слухняних і виконавських працівників. Загальноосвітні знання, що їх давала школа, були вкрай обмеженими, методи навчання не спонукали учнів до самостійного мислення. Необхідні були нові підходи до теорії й практики освіти, які відповідали б стрімкому розвитку виробництва, зумовленому прогресом науки й культури. Як альтернатива традиціоналізму в педагогіці виникають нові реформаторські ідеї (вільне виховання, трудова школа, експериментальна педагогіка, педагогіка прагматизму тощо).

Основна риса реформаторської педагогіки – педагогіка повертається обличчям до дитини, посилюється увага до її особистості. На зміну активному вчителю й пасивному учню приходять активний учень і вчитель-консультант.

Характерним моментом для педагогів-реформаторів було усвідомлення ними необхідності враховувати в процесі навчання й виховання вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Реформаторська педагогіка відрізнялася негативним ставленням до колишньої теорії та практики виховання, поглибленим інтересом до особистості дитини, новими вирішеннями проблем виховання [1]. Вона відкривала нові шляхи

формування особистості, щоб, за словами швейцарського педагога А. Фер'єра (1879–1960), готувати не сухих інтелектуалів, а живих людей, що успішно діють у будь-якому соціальному середовищі. Серед німецьких реформаторських педагогів можна виділити такі особистості, як *Адольф Райхвайн*, *Рудольф Штайнер* (серед навчально-виховних закладів, створених зусиллями педагогів-реформаторів у кінці XIX на початку XX ст., що існують, найбільш відомі так звані Вальдорфські школи, засновані у 1920-х рр. Р. Штайнером, та замиські інтернати), *Густав Вінекен* (заснована ним у 1906 р. “Вільна шкільна громада Віккерсдорф” – “Будинок юнацтва” була найвідомішою “новою” школою початку XX ст.), *Пауль Гехеб* (відкривав школи гуманізму. Мету виховання П. Гехеб вбачав у розвитку індивідуальності кожної дитини, максимальному саморозкритті його творчих сил і здібностей), *Георг Кершенштейнер* (у Німеччині та в інших країнах набув популярності педагогічний напрям педагогіки “громадянського виховання” і “трудої школи”. Відомим представником його був німецький педагог Г. Кершенштейнер (1854–1932), який деякий час керував справою освіти в Мюнхені, тому тодішню так звану книжну або вербальну школу мала замінити діяльна трудова школа), *Петер Петерсон* (у 1924 р. при Йенському університеті відкрив експериментальну школу, ідейно-педагогічними джерелами якої був досвід роботи нових шкіл, зокрема Німеччини, Франції та інших країн. Теоретично узагальнений педагогічний експеримент П. Петерсона слугував основою для нової педагогічної концепції, відомої в історії педагогічній думки як “Іенаплан”), *Ернст Мейман* (основна метаекспериментальної педагогіки, за Е. Мейманом, – надати загальній педагогіці емпіричну основу. Емпіричному вивченню підлягають об'єкт виховання (дитина, підліток, юнак)) та інші. Усі вони зробили свій внесок у розвиток освіти та виховання. Особливу увагу слід приділити А. Райхвайну та його інноваційним ідеям. Вони зародились у педагогічній діяльності, згодом були викладені у вигляді доповідей. Однією з таких є доповідь “Schaffendes Schulvolk”, в якій А. Райхвайн описав методи своєї роботи в Тіфензеї [3]. В основі діяльності школи, на його думку, є поділ плану роботи школи за сезонами. Влітку заняття проводили на відкритому повітрі, першочерговим було вивчення природничих наук, а взимку він пропонував продовжувати вивчення загальноосвітніх предметів. При постановці запитань у бесіді він визначав кінцеву мету, до якої рухався поступово, ставив запитання, враховуючи мислення дітей і спирався на вже отримані учнями знання, учитель повинен спостерігати за діями дітей, вивчати їх життя, аналізувати, планувати свою роботу згідно з психологічними особливостями дитини. Він вважав обов'язковою наявність трудового навчання. Діти повинні набувати в школі, крім теоретичних знань, ще й практичні, які вони могли б застосувати в повсякденному житті. Він наголошував на необхідності в школі присадибної ділянки, де б дітей привчали любити працю. Педагог намагався допомогти дітям розвивати свої здібності і вважав, що кожна дитина неповторна, має лише їй притаманні здібності, на які вчитель повинен акцентувати увагу.

На думку педагога, учитель повинен бути другом школярів. Він вважав виховання й освіту, насамперед, найголовнішим практичним, суспільним і політичним завданням держави. Під час роботи зі студентами та молодими робітниками він звертав увагу на взаємозв'язок теорії й практики, перш за все теоретичні знання повинні бути використані в педагогічній практиці. В основі практики

лежать набуті теоретиками спеціальні та точні знання. Педагог завжди повинен оволодіти якою-небудь діяльністю окремо від роботи в школі, мати свою точку зору на події, що відбуваються навколо.

У 1947 р. послідовники А. Райхвайна відкрили в замку Pretzsch інтернат для дітей та молоді, і присвоїли закладові ім'я Адольфа Райхвайна. З 1952 р. цей будинок функціонує як дитячий заклад на 320 дітей. Вихователі організовували дозвілля дітей, керували гуртками, готували святкові заходи до певних подій. Був організований хор, групи флейтистів, гурток танцюристів, духовий оркестр тощо; організовували спортивні свята та короткі екскурсії-подорожі, де святкували День дитинства, Осіннє свято, Ювілеї закладу, Вечори-казки, а також ігрові-майданчики [2, с. 34].

Влітку 1953 р. під час літніх канікул діти від'їздили на Балтійське море, де був організований дитячий оздоровчий табір. Вони перебували на свіжому повітрі, умови їх проживання були надто скромними, але із часом поліпшились. Для дітей основним відпочинком були спорт, ігри, дозвілля на морі. Також здійснювалися екскурсії в ліс. У 1961 р. був організований відпочинок на лижах у Тюринських горах. В основі діяльності закладу – колективний відпочинок, колективна праця, самоуправління. Молодь обговорювала умови проживання, побуту. Педагогічним обґрунтуванням була концепція всебічного розвитку та теорія індивідуального розвитку. Традиційними були екскурсії до інших міст, налагоджено відносини з молоддю інших шкіл. У 1960–1961 н. р. заклад працював як школа-інтернат на зразок політехнічної середньої школи. Згодом збільшилася кількість вихованців, які вимагали додаткових виховних зусиль.

У 1991 р. заклад став спецшколою з класами вирівнювання, де була початкова й середня школа. До основної будівлі примкнули нові: основний будинок – замок слугував як місце проживання дітей-сиріт. У деяких приміщеннях мешкали співробітники та педагоги. До 1969 р. ще не було проведено центрального опалення. Згодом побудували і опалення, і басейн, і спортзал. У будівельних роботах брали участь і співробітники, і учні старших класів, адже басейн був необхідним і для учнів, і для всіх, хто бажав займатися таким спортом. Змінювалися методи педагогічного керівництва групами молоді. Створювалися нові програми, спрямовані на розвиток індивідуальності та самостійності. Вчені розробляли педагогічні проекти щодо співдружності вихователів і молоді. Так, наприклад, кухня функціонувала не лише для того, щоб готувати їжу, а і як цех професійної підготовки. У 1996 р. до 50-річчя історії закладу були створені всі умови для життя й навчання дітей. Відомо, що за 50 років історії “Будинку Райхвайна” в ньому виховувалось і проживало 5000 дітей.

Висновки. Досвід педагогів-реформаторів, зокрема педагогічні ідеї Адольфа Райхвайна, мають велике значення для сучасної педагогіки та виховання. Його інновації потрібно й надалі вивчати, аналізувати та використовувати в сучасній школі.

Список використаної літератури

1. Абашкіна Н. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині / Н. Абашкіна. – К. : Вища школа, 1998. – 258 с.
2. Окса М.М. Ретроспективні генези і сучасні тенденції розвитку експериментальних навчально-виховних закладів Німеччини : монографія / Микола Миколайович Окса. – Мелітополь : МДПУ, 2005. – 96 с.

3. Koppmann, Adolf Reichhweins, Reformpädagogik. – Studienbuch zum Verhältnis von Pädagogik und Politik. – Berlin : Zuchterhand, 1998. – 320 s.
4. Reichwein A. Reformpädagogik Studienbuch zum Verhältnis von Pädagogik und Politik. – Luchterhand Neu Wiede, Kriftel, Berlin, Zuchberhand, 1998. – 330 s.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2013.

Торбунова Н.В. Реформаторское движение в европейской педагогике и его влияние на современное образование

Статья посвящена рассмотрению влияния реформаторской педагогики на развитие современного образования, использованию педагогических идей Адольфа Райхвайна.

Ключевые слова: реформаторская педагогика, трудовое обучение, индивидуальный подход, инновационные идеи.

Torbynova N. Reformat movement in Europe pedagogy and his effect on modern education

Article devoted to the consideration of the influence of reformpedagogy on the development of modern education. Use pedagogical ideas of Adolf Rayhvayns.

Key words: reformed pedagogy, labor training, individual approach, innovative ideas.